

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ได้ประเมินสถานะการณ์การท่องเที่ยวของโลกเอาไว้ว่าการท่องเที่ยวจะยังเป็นธุรกิจที่ยังสดใสจนถึงปี 2553 ภูมิภาคที่จะมีอัตราการเจริญเติบโตสูงที่สุดคือ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และภูมิภาคนี้จะกลายเป็นจุดรองรับนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับสองของโลกรองจากภูมิภาคยุโรป สำหรับประเทศไทยเองปัจจุบันได้พัฒนาตนเองจนกลายเป็นประเทศที่ได้รับความนิยมในการเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รองจากประเทศจีนและประเทศฮ่องกง และยังถูกจัดให้เป็นหนึ่งในยี่สิบประเทศของแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมทั่วโลก ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา (คณะนักศึกษาศรีวิภา มหาวิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544 : 56) จากการที่เป็นจุดท่องเที่ยวยอดนิยมแห่งหนึ่งของโลก มีอัตรานักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่ตามมาของการท่องเที่ยวกระแสหลักหรือการท่องเที่ยวมวลชนก็คือเรื่องของความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540 : 8) และจากเหตุนี้เองที่ทำให้วงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย หันมาให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9) โดยเชื่อว่าจะสามารถลดภาวะการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ลงได้ เพราะแกนหลักของการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่เหล่านี้ คือการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานประกอบกับการหาประสบการณ์และการเรียนรู้อย่างเป็นมิตรกับสภาพแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ที่จะสามารถเพิ่มสมรรถนะและขีดการแข่งขันของประเทศไทยต่อประเทศคู่แข่งได้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 การท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวถึงในฐานะของธุรกิจการค้าบริการที่มีศักยภาพที่สามารถช่วยขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้จากเงินตราต่างประเทศ และได้ถูกบรรจุให้เป็น "แนวทางเร่งด่วนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม" จากตัวเลขของฝ่ายสถิติและการวิจัยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2544 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย จำนวน 10,132,509 คน คิด

เป็นอัตราเพิ่มขึ้นจากปี 2543 ร้อยละ 5.78 (ข้อมูลจาก [www.tat.or.th /stat/ main.htm](http://www.tat.or.th/stat/main.htm) วันที่ 30 มิถุนายน 2545) สถิติดังกล่าวสามารถบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มการขยายตัวและความนิยมในด้านการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติได้อย่างชัดเจน ประกอบกับสภาวะค่าเงินบาทที่อ่อนตัวในปัจจุบัน เป็นปัจจัยเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมีอำนาจในการใช้จ่ายสูงขึ้น ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ข้อมูลจาก www.bot.or.th วันที่ 30 มิถุนายน 2545) ในทางตรงข้ามปัจจัยตัวเดียวกันนี้ทำให้ความสามารถในการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศของคนไทยลดลง โดยเปลี่ยนเป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดในเขตภาคเหนือที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากนักท่องเที่ยว นักศึกษา และผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ประกอบกับระบบการคมนาคมขนส่งที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับจังหวัดต่างๆ ทั้งใกล้และไกลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และจากการที่มีผู้มาเยือนเมืองเชียงใหม่เป็นจำนวนมากนี้เองทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะรองรับผู้มาเยือน ขณะเดียวกันสิ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปด้วย คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ให้เกิดขึ้นเพราะแหล่งท่องเที่ยวใหม่จะช่วยขยายระยะเวลาการพักของนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ถ้ามองโดยใช้ข้อมูลจากสถิติของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 (อดิสาเนา) พบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อเทียบกับปี 2542 มีอัตราเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวก็มีการเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน (ดูตาราง 1) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศใช้ระยะเวลาการพักในจังหวัดเชียงใหม่ เฉลี่ย 4.38 วัน / ครั้ง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยมีอัตราการใช้เฉลี่ย 4.05 วัน / ครั้ง (ดูตาราง 2) จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่าถ้าหากเราสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ ขยายระยะเวลาในการพักเพิ่มขึ้นได้ จะมีผลโยงไปถึงการเพิ่มอัตราการใช้จ่าย การกระจายรายได้ไปสู่ภาคการผลิตและบริการต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น เกิดการจ้างงาน และลดปัญหาการอพยพพึ่งถิ่นฐานเข้าสู่เมือง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิด การสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจ ชาบซับ ต่อวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนในท้องถิ่นอื่น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะช่วยลดความเสียหายและผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ของชุมชน จากการท่องเที่ยวในรูปแบบมวลชน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2540 : 7-8)

ตารางที่ 1 จำนวนนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร และผู้มาเยือน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2542 - 2543

รายละเอียด	นักท่องเที่ยว			ผู้มาเยือน			นักทัศนาจร			
	ชาวไทย		ชาวต่างประเทศ	ชาวไทย		ชาวต่างประเทศ	ชาวไทย		ชาวต่างประเทศ	
	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543
จำนวนคน	1,802,264	1,773,621	1,263,761	2,012,735	2,001,757	1,306,957	210,471	228,136	43,196	48,151
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคน / ต่อวัน (บาท)	2,498.27	2,574.21	2,913.14	2,387.28	2,483.45	2,976.94	1,436.92	1,777.84	2,288.41	2,016.03

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 1 (เอกสารจัดสำเนา)

ตารางที่ 2 จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2542 - 2543

อัตราเฉลี่ยระยะเวลาในการพัก (วัน)	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543
ชาวไทย	3.85	4.05
ชาวต่างประเทศ	4.43	4.38

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 1

"บ้านเปียงหลวง" เป็นหมู่บ้านชายแดนในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีพรมแดนติดต่อกับรัฐฉาน (Shan State) ของประเทศเมียนมาร์ โดยมีถนนเชื่อมต่อกันทางช่องผ่านแดนชั่วคราวหลักแต่ง ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ (คนไต) ที่อพยพมาจากเมืองต่างๆ ในรัฐฉาน และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นชาวจีนฮ่อ (แอ่ฮ่อ) ซึ่งเป็นกลุ่มอดีตกองกำลังติดอาวุธทหารจีนคณะชาติก๊กมินตั๋ง หรือกองพล 93 โดยแต่เดิมอาศัยอยู่ในแถบมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ประชากรทั้งสองกลุ่มได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านเปียงหลวง อย่างเป็นกลุ่มก้อนและยังคงดำรงรักษาแบบอย่างของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามแบบของกลุ่มตนไว้ ประกอบกับลักษณะทางกายภาพด้านทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านเปียงหลวง มีทิวทัศน์รอบด้านเป็นภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนงดงาม ผู้ศึกษาเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวน่าจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง ในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับบ้านเปียงหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาครอบคลุมพื้นที่ของบ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้จะครอบคลุม 3 หัวข้อคือ

1. ศึกษาสิ่งดึงดูดใจด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านเปียงหลวง ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่อาศัยอยู่บ้านเปียงหลวง (จีนฮ่อและไทยใหญ่) ตลอดจนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณวัตถุสถาน ศาสนา และความเชื่อ
2. ศึกษาด้านการเข้าถึงบ้านเปียงหลวง รวมถึงปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน

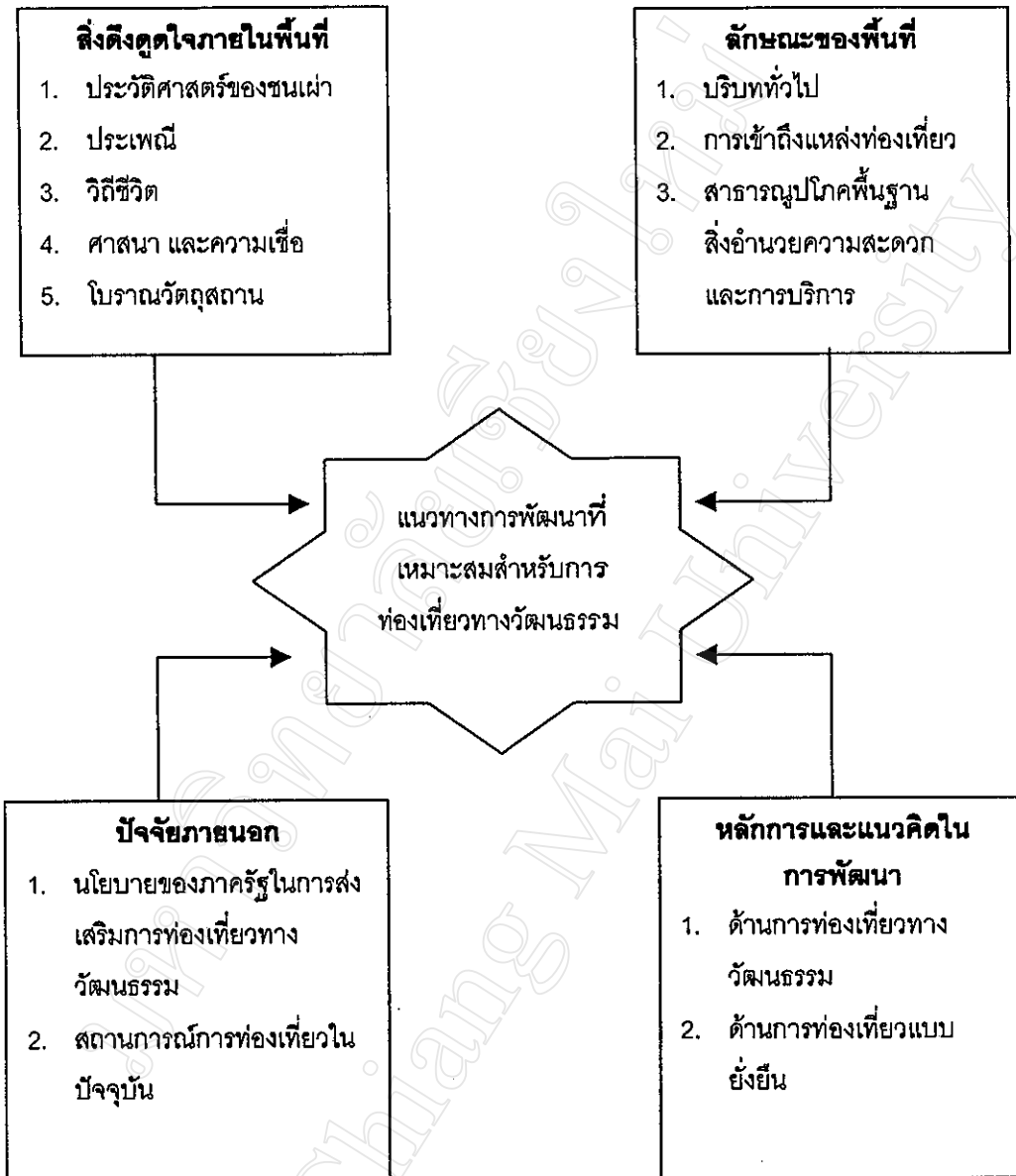
3. ศึกษาถึงปัจจัยเสริมด้านการท่องเที่ยว อันได้แก่สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการต่างๆ ที่มีอยู่ ณ บ้านเปียงหลวง อันได้แก่ สถานที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้า การขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ประกอบด้วย 3 กลุ่มคือ

1. ประชากรท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่
2. กลุ่มผู้นำชุมชน
3. เจ้าหน้าที่ของภาครัฐบาลที่รับผิดชอบปฏิบัติงาน ในพื้นที่อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งต่างๆที่ชาวชุมชนบ้านเปียงหลวงยอมรับและถือปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำรงชีวิต และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเปียงหลวง เป็นการเดินทางท่องเที่ยวโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน ประกอบการเรียนรู้ และสัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชาวบ้านเปียงหลวง

ศักยภาพ หมายถึงความสามารถหรือความพร้อมในการรองรับการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยว ของแหล่งท่องเที่ยวบ้านเปียงหลวง

ระบบโครงสร้างพื้นฐาน หมายถึงระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (Infrastructure) ของบ้านเปียงหลวง อันได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบการโทรคมนาคมสื่อสาร ระบบบำบัดน้ำเสีย และระบบการกำจัดขยะมูลฝอย

ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ครู และผู้อาวุโสที่คนท้องถิ่นในบ้านเปียงหลวง ให้ความเคารพนับถือ

คนท้องถิ่น / ชุมชนท้องถิ่น หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

คนเมือง หมายถึงคนไทยล้านนาที่อาศัยอยู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนา หมายถึง รูปแบบและแนวทางการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในบ้านเปียงหลวง สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ควบคู่กับการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความงดงามของวิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านเปียงหลวง เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามรสนิยมของนักท่องเที่ยว แต่มุ่งให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านเปียงหลวง